

วรรณคดีคำฉันท์ แต่งในรัชกาลที่ ๕

หลวงอาร์ดรณพรรค

พิมพ์แรกในงานแปลศพ

หม่อมราชวงศ์ชม อิศรางกูร ณ อยุธยา

ผู้บิดา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร พ.ศ. ๒๔๕๘

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

คำนำ

กัวยหลวงอารีคุณพรรค (หม่อมหลวงเจริญ อิศรางกูร
ณกรุงเทพ) มาแจ้งความแก่กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณว่า
มีความศรัทธาจะพิมพ์หนังสือในหอพระสมุดสำหรับพระนคร เรื่อง ๓
เป็นของแจกในงานปลงศพสนองคุณหม่อมราชวงศ์ชม อิศรางกูร
ณกรุงเทพ ผู้บิดา ซึ่งเป็นบุตรหม่อมเจ้าคุ้ม ในเจ้าฟ้ากรมขุน
อิศราณรัถย์ ขอให้กรรมการช่วยเลือกเรื่องหนังสือให้ ข้าพเจ้าเป็น
ผู้เลือก ๆ ใ้วรรณคดีคำฉันท์ ซึ่งแต่งเมื่อในรัชกาลที่ ๕ เรื่อง ๓
เห็นสมควรจะพิมพ์ได้

หนังสือวรรณคดีคำฉันท์นั้นแต่งเมื่อในรัชกาลที่ ๕ เมื่อมีโรง
บุตจักรราช ๑๒๔๒ พ.ศ. ๒๔๒๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว โปรดให้เลือกหาคณาธิปไตยภาษาฝอย ทั้งเป็นกระ
แจกจินตควิในสมัยนั้น ให้ช่วยกันแปลแต่งเป็นฉันท์ต่าง ๆ ในภาษา
ไทย แล้วโปรดให้ช่างเขียนเข้ากรอขดฉันท์ คิดเป็นเครื่องประดับ
พระเมรุสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ กับสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
เจ้าฟ้าหญิงกมลมาศพร้อมเพ็ชรรัตน เมื่องานพระเมรุแล้วเห็นจะส่งกรอ
ฉันท์นั้นไปเก็บรักษาไว้แล้วย้ายที่ไปหลายแห่ง ในที่สุดไปพบบน
พระวิมานในพระราชวังบวร ฯ พระองค์เจ้าวงจันทร์ส่งประทาน
มายังหอพระสมุด ฯ ข้าพเจ้าเป็นอันตรธานไปเสียเป็นอันมาก กรรม
การสืบหาต้นฉบับก็ไม่ได้ความว่าจะมีใครได้รวบรวมฉันท์เหล่านี้ไว้บ้าง
จนเมื่อเร็ว ๆ นี้ เมื่อย้ายหอพระสมุด ฯ ขนหนังสือมาจากที่ใหม่
จึงไปพบหนังสือเก่าพวก นี้ อยู่ในหอพระสมุด ฯ เก็บเป็นของ

(๒)

ข้าพเจ้าเอง ได้คัดหนังสือเรื่องต่าง ๆ ไว้แต่เมื่อครั้งยังอยู่ใน
กรมศึกษาธิการ บัดนี้ค้นคว้าได้แล้วให้ไว้แก่หอพระสมุด ฯ ใน
หนังสือพวกนี้พบเรื่องวรรณคดีคำฉันท์มอญ ข้าพเจ้าจะได้คัดมา
จากฉบับของผู้ใดก็จำไม่ได้เสียแล้ว และมิฉันท์ที่ได้แต่งในคราวนั้น
ทั้งหมดดูก็ไม่ค่อยทราบแน่ชัด ช็อกว่ที่ได้แต่งฉันท์ก็ได้ไว้แต่ ๓ คือ
เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ ๓ พระยาศรีสุนทรโง่ทวาร (น้อย) ๓
ขุนวิเศษธากร ๓ นอกจากนี้ไม่ปรากฏ จะรอสืบหากต่อไปให้
ได้จนบริบูรณ์ก่อนจึงพิมพ์ก็เห็นว่าจะช้า จึงให้พิมพ์ในสมุดเล่มนี้
เสียชั้นหนึ่ง ด้วยเชื่อแน่ว่าผู้ใดได้อ่านคงจะชอบ แต่ถ้าท่านผู้ใด
มีหนังสือเรื่องนี้ที่ใครรวบรวมไว้ มีฉันท์บริบูรณ์ทุกบท ฤ่มากกว่า
ที่มีในเล่มนี้ ฤ่ว่าทราบนามผู้แต่งฉันท์บทใด ๆ แลแจ้งความ
มาให้หอพระสมุด ฯ ทราบ กรมการจะมีความยินดีแลชอใจ
เป็นอันมาก

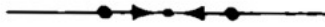
ข้าพเจ้าขออนุโมทนาส่วนกุศลทักษิณานุปทาน ซึ่งหลวงฮารี
ครุฑพรุค ได้บำเพ็ญเป็นการสนองคุณท่านผู้เป็นบรรพการด้วยความ
กตัญญูกตเวที แลข้าพเจ้าเชื่อว่าผู้ที่ได้อ่านสมุดเล่มนี้ จะพอใจ
แลอนุโมทนา

กิ่งวงษ์พานิช

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘

ฉันทวารวณพฤติ แต่งในรัชกาลที่ ๕

ปาณาติปาโต อทินนาทานิ มุสาวาทอ จ วุจฺจติ
ปรทารกมนัญฺเจว นัปปัสสันติ บัณฺฑิตา

ภุชงคปยาตฉันท

๑๒	จะแผลงกรรรมกิเลสเหตุ	ประเภทสี่สถานชาน
	ประณคคือทลายผลาญ	ชีวิตรัสควัสลคัสลาย
๑	ทุเหตุคือหทัยโลก	และลักฉ้อขวันวาย
	ละเมือกลอบสำผัสกาย	อนงคั่นอกฤไทยฉ้ว
๑	มุสาวาทะไข่ปก	ละของขทกิลศมัว
	รุกพิอพันพั	กระวีฉองขของชม ๓

โภคัสส นิจฺจยิ ยันฺติ วัมฺมิโก วุปฺจยติ
เอวิ โภเค สมา หุตฺวา อลฺมโต กุเลติหิ

ทรวณฉันท

๑๒	คุณศิริและสรรพทรัพย์อัน	จิตยถึงสสัน	นิหิลากและหลาย
๑	นรอิรุธสำหซอนชวาย	เพิ่มโภคผาย	วณนทุกทิวา

- ๑ อนุทวีปประมุขวัมมิกา   ปลวกแสนอุสา หสสรรพสถาน
- ๑ กวีวิยและคาศกีนสมาน   เป็นจอมพิศาล อมุลมทัศน์
- ๑ สนิยฉนปราชญ์บัณฑ   ชาติย์หมั่นสรรพ์ ฌนบาลพิบูลย์
- ๑ คุณวุฒิก็จักเพิ่มภู   ครอบครองตระกูล สุขเกษมสำราญ ฯ

สุภาสิต์ อุตฺตมมาหุ เสฐฺฐิ   ฐมฺมิ ภณ ฐมฺมนันตี ทฺติย
 ปิยภณนาบีปฺชนตี ตติย   สจฺจิ ภณ นาสิ กนฺตี จตุตฺถิ
 ปิยงฺวทานันตี

- ๑ สฺริยะช่อมภณะประสา   สรวาจะสาธุ
- ปะเศวาระหฺสุภาสิตฺประกาศ   อุกมคฺคณา
- ๑ พจนธรรมสะหิตวาท   ขปราศฺผลา
- ปิยะวะจฺภณณิรา   ผรคฺนินฺทร์
- ๑ วฒนะสฺตยประสฺทชฺ   บผิกขณัน
- รคฺพิธาพจนจํานัน   นฤโทษกรละ ฯ

บัญฺญา โลกสฺมี บัชฺโชตา   สติ โลกสฺมี ชาโคร
 คาโว กัมเม สชฺวานัน   สิสฺสฺส อิริยาปโล

วสันตติลกณันตี

- ๑ บัญฺญาประเสริฐคฺุประทีป   ประสะส่องสว่างใจ
- สยสฺตวฺจะรฺจะวินฺไฉย   กิจสรรพ์เพวระบัญฺญา

๑ ความมั่นทนโทยะสติเป็น รณณ์ให้เจริญอุบายมา	คุณเครื่องจะปลุกอา ทระยหลงและเล่ห์การ
๑ โศใช้ก็ช่วยพลผลคุณ นังกัลและคือคุณประธาน	ชนผู้ประกอบกร กสิกรรมเป็นไป ๗

อิช นันท์ติ เปัจจ นันท์ติ กตปุญฺญโณ อุกยัตถ์ถ นันท์ติ
ปุญฺญิ เม กตฺถันติ นันท์ติ ภิโย นันท์ติ สุกฺคิ คโค

วาณีนีฉินท์

๑๖ นรและสะสมกระทำ วิวิธอนกประการ	กุกละก่า กะติวาร	มะไว้ณสันทาน ฉจิตกรก็เปรมปรีดิ์
๑ ฌอุภยะภพก็มิ สุริตะกรรมก็ทหมาย	ลำยฤคิ มนะยคลาย	ฌบุณฺยขเว้นวาย จำนงขสงไสย
๑ มละชิระบรรลุไทร และศุขะสวัสดิเจริญ	ทศพิไสย จิรสระเสริญ	ก็ยั้งจะเพลิกเพลิน และควรสะสมแสวง ๗

ฉนฺทา โทสา ภายา โมหา ชัมมิ โย นาติวัตตติ
อาปรุติ ตัสส ยโส สุกกบักฺกเขว จันท์มา

สุรสสิริฉินท์

๑๖ ไกรยลอุอานา ไม่ผลละเมิดกรรม	ชคคิฉกากรรม เพราะบิษกรรมลไกรธ

๑ อิกภยะกริ่งเกรง	ปรมณคฺมโทษ
หนึ่งมุกฺหเฉลาโลก	จตุรวีรติมาน
๑ ักขบริบูรณฺฏล	คุณะยคะไพศาล
แลกศศิในกาล	ชฺษณกิติถเถกิง ฯ

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย)

จตุชา วิภังฺษเ โภเค สเจ มิตฺธานคณฺ์ทติ
 เอเคน โภคิ ภูญฺ์เชยฺย ทวีหิ กัมมํ ปโยชเย
 จตุตฺถัญฺจ น ปาเปยฺย อาปฺปาสฺสุภีรฺสฺสติ

อุปชาติฉินฺท์

๑ คฤหฺฐุระไฝ่ปอง	คฤทฺครองทระภูลวาร
แบ่งทวพิยสฺ์ฐาน	ปฏิบัติสวสฺ์คฺคุณ
๑ สละภาคะหนึ่งจ่าย	ปรีโภคะเจือจน
สองส่วนกระทำทุน	ชฺระเพื่อระกำไ
๑ สองภาคะหนึ่งฝัง	มนะหวังประโยชนฺ์ไป
เข็องนำวิบัติโภย	ขณะนั้นจะเปลืองเข็อง ฯ

อโกเชน จิเน โกรธ   อสาธุ สาธุนา จิเน
 จิเน กทิริยิ ทาเนน   สัจเจนาสิกวาทีนั

เวสสเทวีฉินันท์

- ๑๒ ปวงปราชญ์พึงปรายผลลาญ   โกรธประหารทว้ยบโกรธสนอง
 ขจักได้ขสิ่งชั่วผอง   ทว้ยคำรงครองสตั้งธรรม์
- ๑๓ ฆคนให้แผลกลลาญ   ทว้ยสละทานแจกและปุ่นขึ้น
 ฆสู้อาธรรม์   เท็จวักทว้ยสุสัคยา
- ๑๔ กลเคิกทงสิ้น   ธรรมคณินันสาสน์ภา
 ลิตสอนเวเนยา   เพื่อประรักษ์เหตุผญรณ ๓

มา ปมาทมนุญ์เชถ   มัตต่าปี อติรันธิสุ
 อัปป์มัตตโต หิ ขาขันโต   บัปปิโปติ วิปูลิ สุขิ

คณุมัชฌานันท์

- ๑๕ ผู้ใดและประสงค์สำ   ราวัญล้ำคุชะโลก็ย
 เริ่มสังวรอินทรวัย   วัคชาทิทตำรง
- ๑๖ ขอย่าปล่อยสติกทว้ยเทว   ไข่ปนคและประมาทหลง
 ขอย่ารักฤคิจำนง   ในกามะทิไสยสานคิ
- ๑๗ เพราะผู้มีประมาทผา   เกลศภักคัมแผลกลลาญ
 คลเค็ชรคุชะสำราวัญ   ไข่บูลย์ขมิปรวนแปร ๓

อติสัต์ติ อติอุณห์ อติสาบิ อิทิ อหุ
 อิติ วิสัฏฐัฏฐักัมมันเต อตฺถา อัจเจณฺติ มาณเว

รุมมาตนิคฺฉิตฺ

๐๐ ทรพฺยศิริโลกจันถิ สรรพประโยชนฺฉอง
 ล้วงละทชนปอง อ่างพจนเพี้ยนผัด
 ๑ รันสวิโยภาษ แผลตผรผ่าวจัก
 หนาวพิยะภินทอฐิ อักอติสาบิณห์
 ๑ อ่างพหิเทศให้ บัวยกิจะเปล็องอัน
 สิ่งศุขะสยสรรพ ล้วงมะละบพพพาน ๓

เอเต อมิตฺเต จิตฺตาโร อิติ วิญญาย ปินฺชิตโต
 อารกา ปรีวัชเชยฺย มัคคิ ปฏิกิยฺย ขถา

รโธทตานิคฺฉิตฺ

๐๐ แม้อิรางคและประจักษิ ฌล็กษณา
 แห่งประเทศจตุรปา ปมิตรณฤพล
 ๑ พิงละสลักทชนพา ละออย่าระคน
 กังคริปรีวัชระถนน ประกอบเฉภาะโภย
 ๑ ควระหลักจระหนิ อรินไกล
 จักเกษมและนิชะโภยชย ลุคฺชประสงคฺ ๓
 พระยาคริสุนทรโวหาร (น้อย)

โย วารุณ อชโน อภิภูจโน บีปาโส ปาคุมบี ปายโต
 อุทกมิว อัง วิกาหติ อกุลิ กาทติ จิบัปมัตตโน

ปุฏฺเฐฉนัถ

๑๒ นรนิรชนสังสาร	การขงกังวล
คุณะนิคุณะยคิกชวณ	ชววยประโยชนไก
๑ นิสิตสยณกินเหล้า	เมมาตะพคไป
ยมิละกมลละใน	ศุขสุรชวยาน
๑ กัจะปะพะวงหนสัน	สันตระกูลปาน
ประกุคิขรทังชาร	ถ่วงทเลจม ๓

โย ปาณภูตานิ อเหตุรวถวาริ ปรุปวาทา น กรอนติทาย
 ภิรุ ปัสสันติ น หิตตถสุริ ภายา หิ สันโต น กรอนติปาบั

กุสุมวิจิตรฉนัถ

๑๒ นรชนผู้โง	ยมิมนะคิกเขียน
ประชีวให้เนียร	นฤคุชลาเคิญ
๑ แลยมิกระทำยาป	เพราะปรุปวาทเห็น
ณครทไภยเปณ	มูลและวิทเวร
๑ ณกิริยลามก	คณะมุณีธรรมเจน
รกีสรเสริณเปณ	วจนะณผู้ชลาท

- ๑๑ บมีสรเสวีญพาล มนะสรหาญอาจ
- ชกศลไไขชยาก ทวีตกอบมี
- ๑๒ ชีรชนอันสงข อักละณยาปภี
- ทมณวิยากทวิ อริกชยักทอขาย
- ๑๓ สปริสทั้งผอง ทฤษคไแยชคาย
- กิริยณเพียรคลาย ทวีตปทานรวม ๓

ปมาทมนุญญันตี พาลา ทุม์เมชิโน ชนา
 อับปมาทัญจ เมชวิ ชนั เสฎฐิว รัักขติ

สวาคทานันท์

- ๑๑ พาลชนทพลญาณ บพิจารณ์ครอง
- กอบประมาททกิจนอง อภิรมย์สมาน
- ๑๒ ปราษณ์อิมกมลจิตร นฤกิจพาล
- บ้อมประกอบสติพิศาล ฉทหัยมี
- ๑๓ เสพยสงวนณะระปมาท บมีทกทวิ
- คจทรพิย์อุมศรี สปุระเสวีฐหลาย ๓
- ขุนวิสุทอากาศ

นหิ เวเรน เวรานี สัมมันตี จ กุทจัน
 อเวเรนิก สัมมันตี เอส ชัมโม สมนันตโน

โทชกณันท์

- ๑๑ เวรมิสงข เพราะกระทบปฏิเวรสนอง
- เวรทวิจช อทวิคจเชอเพลิง

- ๑ ไชยทัชชวาลิต
- จักทหะเข็ง
- ๑ แม้มมีโต
- เวรก็จักสูญ

และจะติจะถูกลามเหลือ
 ขุยกษ์ก็จะเป็นขุณ
 ขมิตอยเพราะตรีวิyakขุณ
 ญสงขมมีลกลาม ๗

เสหิ ทาเรหัย— สันตัญญโ
 ทุสส์ติ ปรทาเรสุ เวสียาสุ ปรทุสส์ติ
 ทุสส์ติ ปรทาเรสุ ติ ปรากวโต มุขิ

ทุตทิตัมพิตฉินท์

- ๑ ฝิวบุรุษขมิสัน
- อติฉะโลภะณกา
- ๑ มนะเสาะแสวงจรรหา
- นกรโสภิตยล
- ๑ กระทำประทุษฐ์ภีวิทยา
- จรณะเปนมุขของ
- ทุสส์ทัวภรรยา
- มฤคิระคน
- คณิกาทพล
- ก็ประโลมประลอง
- ชนอื่นประคอง
- นรผู้พินาศ ๗

น ติ กัมมี กติ สาธุ ยิ กัตวา อนุตัมปติ
 ยัสส์ อัสส์ มุโข โรหิ วิปากิ ปญฺเิวติ

ตีขิริณฉินท์

- ๑ บุรุษบุทกลโตทำ
- ๑ มีไต้เป็นก้ามถึงาม
- ณทุจวิตโตก้าม
- ก็ระปริเทววม
- ก็ระอุคาม
- พุสฺสนอง

- ๑๐ ฌกัถรจกัเศรวัชุ่นหมอง บมิกุขทั้งสอง อธิปฺรโลกย์
- ๑๑ ฌกัพนัถาลจิตรโคก ปรงวเนองโธม กัถอิกทุกัช
- ๑๒ จะเห็นหู่่งปราศจากศุข อธิรนิรทำนุก บมิจะประภอย
- ๑๓ วิยากให้เสวยผลขอย ก็เพราะมละสละขอย วิวิทิกเกษม ๓

โลก โทโส จ โมโห จ ปุริส ปาปเจตสี
 หีสันตี อตฺตสัสมัภูตา ตจสาริว สัมมุส

ไตรฎกฉนัถ

- ๑๔ มหะโลกและโอรธ มุหะโลกสติหลง
  - ชุกุศลและกง ทิววิอาชปยัค
  - ๑๕ ฌครันรโต บัพะใจนระสัถ
  - ปริเภทกำจกั ชนนั้นนุพินาศ
  - ๑๖ กลผลทุมา ตจะสาระกะชาติ
  - ผลิตและพิฆาฏ ทุมะนาคนฤสกันธิ ๓
- พระยาครีสุนทรโวหาร (น้อย)

อุฎฺฐฐานโก อนลโส อาปทาสุ น เวชติ
 อัจฉิถัทวุตฺติ เมธาวี ตาหิโส ลภเต ยสั

ปทาสินีฉนัถ

- ๑๗ ผู้โถมัพิริยฉกรรจ์ และขยันขยันงาน
- เนองนิกัถกักรณกัทาน กัถนฤทวิเทียว

- ๑) ทุกข์โภจันตระมะหันต์   ฤชยัณยหวั่นเสียว
- ทั้งขัญญาภ้อธิกเฉลียว   ฉลาคุณเชิงการ
- ๑) ที่ควรล้วนประพฤติประกอบ   มีชอขมิแล้วพณ
- ผู้คองลลยคะสถาน   สถิตย์ยเลื่อมสุญ ๓

ฉ โลกัสมิ ฉิทัทานิ   บัตถ จิตต์นิ น ตัญญูตติ
 อาลสัขัญจ ปมาโท จ   อนุญัฐานมสัขโม
 นิทัทา ตันทั จ เต ฉิทัเท สัพพะโส นั วิวัชชเย
 มินทักกันตานิทั

- ๑) ช่องในโลภยัฉัพพิชชระขยัง   ทัชชชอยู่ยัง   กุศลโส
- ๑) ความเกียรจร้างานนรสถลไนย   สองประมาทใจ   มะเมอเมอ
- ๑) สามไม้หมันลจกรวนิซเทอ   สัมโมเนา   ขสัารวม
- ๑) ห้านอนนอันนัศิริกัขมิสวม   ครันณกายรวม   ฉบรรหาร
- ๑) ช่องรวัททแห่งมนะกัขสมาน   ศิลกคูลสาร   กัรวัโรย
- ๑) ปราชัญพิงเวณชองทลุปุระฉโปรบ   ษุญคักโคย   ะคตเกษม ๓

อิตถัชุตโต สุราชุตโต   อักขชุตโต จ โย นโร
 ลทัชชี ลทัชชี วินาเสติ   ตั ปรากวโต มุขั

รวมมวตี่ฉินทั

- ๑) ผู้ระเจ้าชู้ชอง   คณะสัตรี
- จ่ายชนะแต่งอินทริย   และกัขำเรอ

๑	หนึ่งชนนิกเลงเสพ	ยสุวาเสมอ
	มากคณะมิตรชาวเกลอ	สทธการพาล
๑	หนึ่งวีระกอบเล่นสรร	พะพนันการ
	ล้ำขณะคนให้ลาญ	นุพินาศไป
๑	ความมิประพฤติเป็น	ชุระกิตยไซ
	เป็นมุขแห่งผู้ไถย	อนนาศมลาย ๗

โหติ ปานสขานาม   โหติ สัมปึยสัมปึโย
 โย จ อัดเตสุ ขาเตสุ   สหาโย โหติ โส สขา
 อินทวงศฉินท์

๑	กล่าวเทท์สหายพาล	สทธยานยเว้นขวย
	ปากหวานสมานหมาย	มนะมุงประจบประแจง
๑	มิตรนี้มิไครคย	จิรกาลก็พลิกก็แพลง
	หนึ่งมิตรสุมนแดง	ก็ประจักษ์ประเจิกคุณ

(ฉบบัซาค)

ไครเสพะจะสขสุน   ทวผลพิศาลสนอง ๗

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย)

จัตตาโร โลเก บัชโชคา บัญจเมตถ น วิชชติ
ทิวา ตปติ อาทิจโจ รัตตี อาภาติ จันตีมา
อถ อคฺคิ ทิวารัตตี ตตฺถ ตตฺถ ปกาสติ.
สัมพุทฺโธ ตปติ เสฏฺฐโฐ เอสา อาภา อนุตฺตรวา

ศัพท์วานันท์

- ๒๐ ๑ ขาษตรีแสงสว่างฉาย จตุรพิชภิปราย นัยยคลาคล้าย ชย้งเกิน
- ๒๐ ๒ กลางวันทองแฉกยแผกเกิน ฅกคณภเทินภักตร์ประจวบเมินยเพ่งยล
- ๒๐ ๓ รวยศรีศรีจันทรมณฑล รุจิรณภกล แจ่มจำรัสสน ทิศาสรรพ์
- ๒๐ ๔ แสงเพลิงเถกิงณคินวัน สวชคุณมหนัก ให้สำเร็จฉฉิน ทสยสถาน
- ๒๐ ๕ สมเท้จสรรเพ็ชัญพิชิตมาร อมิตชุตินาณ สุทอสนทาน ทิเรกวัคิน
- ๒๐ ๖ แฉกธรรโมาภายพิโรจน์รัส พหลอุคมพิท เอกอุคมสวัศกี ประโชติผอง

สัทธา ทุตินา ปุริสัสส โหติ โน เจ อสัทธา อวติฏฺฐติ สา
ยโส จ กิตฺติ จ ตตฺถัสส โหติ สกฺคญฺจ โส กัจฉติ สุรวินาทย

ปรกัททกฉินท์

- ๒๑ ๑ สอหอบเปรียบสหาย ปุริสชขาย ก็เหมือนประมาณ
- ๒๑ ๒ วิจิฉะเปลื้องและมาน มนะวิจารณ์ ฉนยาปและบุญ
- ๒๑ ๓ ทฤทยแผ้วเพราะคุณ สุขุมสุน ทรธรรมก็ทราบ
- ๒๑ ๔ สทหก็อาจจะปรวย อสทียภาพ ก็สงขมมี

- ๑๐ วรรษศกัเบ็ยรทิจะทวี่ เพราะมนะเปรมยวี ติเช็ชพระญาณ
- ๑๑ ชณะละสะรวิระลาณู มรณกาล ก็เกิดณสววรรค์ ๗

อ๊กเขหิ ทัพพนัถิ สุริ บั้วนัถิ สันถิต์ถึโย ปาปสมา ปเรสั
 นีหั้นเสวี รุท์ชเสวี นีหัยติ กฟบั๊กเขว จันโท

เมฆวิปยุชชิตาฉันถ์

- ๑๑๑ บรมผู้ผกใฝ่สรรพวิวิธพนัน เล่นขเว้นวัน ขเข็ชิจิตร
- ๑๑๒ อนึ่งพึงใจเหถ้าเมารติฉิวถ์นิตย์ เมายสร่างฤทธิ สุรายาน
- ๑๑๓ ประสงค์คยแต่หญิงชิงชนะบียะถ์มาน ทาญุระชิงทาญุ จะแย่งรัก
- ๑๑๔ สมากมพาลเพือนพาทุจริตประจักษ์ พาประมาทชัก กระทำกรรม
- ๑๑๕ บหม่ายพยบคยชอขผู้สุจริตกระทำ ถึงจะแนะนำ ขโยคั
- ๑๑๖ ภยานันจักเส้อมสันคชศิริขมิ รวกระแรมศรี นิสากร ๗

อินทวชิรฉันถ์

- ๑๑๗ ความรู้เสมอมิตร วจิตศกนัชกาย
  - ๑๑๘ ภาภเลิศประเสริฐหลาย จะอับถัยชัคแคลน
  - ๑๑๙ หนึ่งเป็นสถานเคา รวะเจ้าผคองแทน
  - ๑๒๐ เป็นทรพัยวิเศษแสน วยิ่งณโลกัย
  - ๑๒๑ ผู้ไร่วิชาคุณ วยิจารณัคคักไค
  - ๑๒๒ แฉกชาติปศุ์ไร ใน ปฤถิพิชผิตฉัน ๗
- เจ้าพระยาภาสกรวงษ์

โย มากริ ปิตริ วา ชินฺณกั กตโฆฬฺพนั
 ปุสฺสัณโตะ น ภรติ ตั ปราวโตะ มุขั
 ปมิตักขวานันท์

๑๒ นรไทและหาญ	จะปฏิบัติการคุณสนอง
มนะหากยปอง	จะอุปถัมภ์นำพา
๑๓ ชนนี้ชนก	วยะก็ตกณชรา
สรีว่างก็ชีณา	ทุพละคร่ำบสอวาง
๑๔ สละเฉยขกิก	ภรภิจมละวาง
กำมั้นอิรวงศ์	มุขะพินาศนแกลง ๗
~~~~~	
บั้นขีโต สีสัมบับโน	สโณห์ จ ปฏิภาณวา
นิวาทวุตติ อตถัทโธ	ตาทีโส ลภเต ยสั

กมถฉนันท์

๑๕ นรชาติกระวิมิ	ศุภสัตะขุญญา
วรชรรตคาถา	ฉิระภุกก็ตริกเห็น
๑๖ มุขรศนำคำ	ศุขอำมฤตย์เย็น
บกระค้ำงกระเคืองเปน	ชนเจียมและเสียมสาร
๑๗ เพาะประพฤคิตนคำ	บกระทำอหังการ
ยมิหังงะพังพาน	ยศศักก็บพักชวน ๗

อัญฐานวโต สติมโต สัจจัมมัสส นิสัมมกาวิโน
 สัจญัตสส จ ชัมมชวีโน อปัมัตตัสส ยโสภิวัทตติ

กุมารตพิทานันท์

๑๑	อนึ่งชิริบุคคลมี	พิริยพลไพศาล
	ประกอยสติคนึงการ	มิไค้มนะประมาณเมิน
๑๒	จะเริ่มริกระทำกิตยไค	ขผลุนผละกรเหลือเกิน
	พิจรณพิเยการเจริญ	กุศลสุจิและจึงทำ
๑๓	สงวนมนะวัจกาย	แลเล็ยงชีวิตโดยสัม
	มอาชีววิสุททธิธรรม	จะภูลพัฒนยศทวิ ๗

รูปุ ชีรติ มัจจანი นามโคตติ น ชีรติ
 ราโค อูปโปถติ วุจจติ โลโก ชัมมานิ ปริบันโถ
 วโย รัตติณทิวักขโย

หตมุชชีนันท์

๑๔	รูปุณรานิกรจะชัวร์ค	ยอมจะชุกชิรณยก่าง
	นามะโคตรนระคง	ห่อนจะแปรวิกลมิชรา
๑๕	รากะปิวาษฎุพจนคุุทาง	ผิกเพราะห่างอมฤคยคลา
	โลระเปณอริกุศลมา	รานกุศลทรพสลาย
๑๖	ไวยค้อชนมนรสัน	เล็สมเพราะทินะรคิมมิกลาย
	ราชครทิวสวิตวาย	ชีพักทายนชियะนุนวัน ๗

สัทธช วิคตัม ปริสัสส เสฎฐิ ชัมโม สุจิณฺโณ สุขมาวาติ
 สัจจึ หเว สาขุคริ รธานี บัญญาชิวี ชิวตมาหุ เสฎฐิ

ถลิตาฉนัถ

๑๖ ความเชื่อวิบากสุทฺถุจริท	ขคิกคณน
เปณทวิพิยฺประเสวิฐุสกลอน	ขเทียมขทัก
๑ สังสมสะธรรมทวิระมุล	จะภูลสวัสสิ
รคโกลโลกยฺขมิสุมัต	สมะสตัยฺวิ
๑ เลียงชัพทวิยวิจยะญฺาณ	ขกาลกระลี
นักรพราชญฺุรยอุมจะคะหะชึ	วะเสวิฐุสสาร ๓

อัญญทตฺถุ หโร มิทฺโต โย จ มิทฺโตว ชโร
 อนุบฺบิยัญฺจ โย อาห อปาเบสุ จ โย สขา

อินทวิเช็ยรณนัถ

๑๖ มิทรมุงกระมลหมาย	จะประโยชนฺณฝายเค็ยว
มิทรหนึงฉลาทเค็ยว	มอรุคฺฉวิหวาน
๑ หนึงเฟอนจรงฺจิทร	ทฺุจริทฺุราร
เข็ยบอณสุรขวาน	ขทจรณรฆษทวิ
๑ หนึงมิทรประสมคลัช	พจนถอัยสุวาทิ
คิกการจะรายคิ	กึขคฺขทักททาน ๓

สัจจํ เว อมตา วาจา   เอส ฐัมโม สนนันตโน
 สัจเจ อคฺเถ จ ฐัมเม จ   อหุ สันโต ปติภูตฺตา

ภทฺทิกานนํ

๑๑ อลิกะระหิตะสํคยํ	ฉกัถหมาย
สุพนขมิตาย	ขฺวณณณิก
๑ วิชระสุวิระปราชญํ	และอาขประคิมฐ
ณพนคณสะหิต	และสัจจธรรม
๑ ทิวิระคณะสมะยุคฺร	วิสุทฺธิสรวพ
นฤกลิธิระจํานัน	นिरาคอขาย ๗

อติตํ นานุโสจันตํ   นันฺปคัรบ์นันตํ นาคคํ
 บัจจูปันนํเนน ยาเปณฺตํ   เตน วัณฺโณ ปสํทติ

สํททูลถวิกิพิตนํ

- ๑๑ ไม่ทุกข์ทำมตามณควมบรพกิจ ทำกายแลควงจิตร ทฺรณ
- ๑ เห็นทุกข์เปล่าขมีมิคฺุณานคฺุขะผล ทำทุกข์ประทุกตน พียาก
- ๑ ไม่มันหมายมนมุงอนาคคระออยาก เหลือเหตุและทามาก ประมาณ
- ๑ เลียงคนตามปฺุขันประโยชนสมาน ขควรและควรการ ประสงค
- ๑ ท่านผู้ทรงคฺุณนํก็มีศิริสุขุม   กลเลิศและครององค์ อุดม
- ๑ ผ่องใสใจมละทุกข์ก็คฺุขศิริระสม   ักวคือคณภาพรหม ประพฤติ ๗

ฉันทา โทสา ภาขา โมหา โย ธัมมิ อติวัตต์ติ
นินัยติ ตัสส ยโส กาพภักเขว จันทิมา

วังสิฏฐณันท์

- ๑๒ ผู้ใดประพฤติกติก ทุจริตณไทรทวาร
- เพราะฉันทอากาการ รุจิจิตรและเกรงฤไทย
- ๑ และโทษระอาฆาฏ มลมากประทุษฐุในย
- และเพื่อสกุ้งไภย ประชนจะชิงจะชิง
- ๑ ลุโมหะเกล้ามหลง และเงองงก็ลุ่มตวัง
- จะเสอมจะถอยทั้ง ยศรวากระวีชนัแรม ฯ

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย)

โย จ สัตถ์ญจ ทัณท์ญจ คณา ภิชโย น มัญญติ
กริ ปุริสกิจจานิ โส สุขา นวิหายติ

อุเปนทวิเชียรณันท์

- ๑๑ ใฝ่ใครบใฝ่อ้าง พจนข้างจะผัดงาน
- บคิกสำคัญการ สิตรอันและเข้าสาย
- ๑ ใฝ่ใครบใฝ่อ้าง อปมาทฤเว้นวาย
- วิรูวิชาชาย ชานีแบขณพาเหียร
- ๑ ประกอบขรมย์กิต ยประสิทธิ์จำเนียรเพียร
- ลुकุชประมุขเมียน อนเสพยัสถาพร ฯ

ทาสกัมมกรา เหยื้อฐา อุทธี สมณพราหฺมณา
 เอตาทีเส นมัสเสชัย อลปัตโต กุเลติหิ

มาณวกฉนัถ

๕ ทิศคณา	ห้าประมาณ	องค์จิรวณา	ภาสึทไช
ทายปวิพาร	ท่านวินิไคย	คกทึคไน	เทฐุสถาน
● ฝ่ายสมณา	ปาวะนิวารณ	พราทมณชาน	ข้างอุทึค
แจกศุภอรรถ	ฉฐฐุมพิช	ควรระพินิจ	ทึคนะมะไนย
๑ ผู้คฤหัฐ	ชัคตะระไรย	คั้งหญไทย	นัชมนมะการ
อาจะประกษฐ	กึจมะระฐาน	สึบกุลวาร	สาบกุลวงษ์ ๗

